

OVERZICHT

der voornaamste waarnemingen op ornithologisch gebied van 1 Mei 1902—30 April 1903.

Tot mijn leedwezen heb ik ditmaal in mijn jaarverslag minder belangrijke zaken te vermelden dan in de overzichten over vorige jaren. De herfsttrek leverde weinig opmerkelijks; alleen was het getal der doortrekkende lijsters zeer aanzienlijk en grooter dan in 1901, terwijl ook barm-sijsjes in menigte werden waargenomen. (Ditzelfde geldt voor de streken aan den Bosphorus waar deze vogeltjes slechts zelden worden gezien en alwaar, naar ik vernam, bij de hevige koude die na 18 Januari heerschte, talloze barm-sijsjes werden aangetroffen). Op Texel werd 28 April nog een exemplaar bemachtigd.

Toch werden enkele voor Nederland zeldzamere vogels zooals *Circus macrourus* (Gm.) verzameld, alsmede enkele nieuwe broedplaatsen van minder algemeen voorkomende soorten ontdekt. Mogelijk kunnen de berichten dienaangaande benevens enkele andere door mij vergaarde mededeelingen den lezer interesseeren. Drie retrospectieve aantekeningen betreffende resp. *Motacilla melanope* Pall., *Sylvia nisoria* (Bechst.) en *Otis tetrax* L. mij welwillend door den heer Mr. H. W. de Graaf verstrekt, heb ik gemeend een plaats te moeten gunnen al hebben zij geen betrekking op het afgeloopen ornithologisch waarnemingsjaar.

Eindelijk betuig ik mijnen besten dank aan allen die mij mededeeling van hun waarnemingen en ontdekkingen verstrekten en houd mij ook in den vervolge daarvoor ten zeerste aanbevolen.

Fringilla coelebs L. — Vink. 22 October werd een sneeuw wit ♂ te Weurt bij Nijmegen (Geld.) gevangen (Goddard).

Fringilla montifringilla L. — Keep. 12 Augustus werd een ♂ met zwarten kop door mij gezien op de buitenplaats Nieuw-Rande bij Diepenveen (O.). Later werd de bekende lokstem van dezen vogel nog vernomen maar het dier zelf werd niet meer gezien (Stratenus).

De zwarte kop duidt op een ouden vogel in vol zomerkleed. Waarschijnlijk een ongepaard exemplaar dat rond-zwervende was en alzoo in een ongewoon jaargetijde bij ons te lande is verschenen (S.).

Lophophanes cristatus (L.) — Kuifmees. 19 Mei vond ik bij Borger (Dr.) een nest in een hollen boomstam. Het wijfje broedde, het mannetje vloog in de buurt. Bij de bekende broedplaatsen kan mitsdien de provincie Drenthe worden gevoegd. (Lieftinck).

Motacilla alba lugubris. Temm. — Rouwkwikstaart. 23 Februari deed ik een wandeling te Bloemendaal (N.-H.) toen ik een rouwkwikstaart op den straatweg voor het huis van Wildhoef zag; het was een prachtexemplaar dat ik van zeer nabij kon bezien (v. d. Horst).

De datum van 23 Februari schijnt vroeg in het jaar te zijn. Toch komt dit vroege verschijnen wel meer voor daar men bij Gätke (Vogelw. Helg. 1e ed. 1891, p. 346) leest: „von den kleinen insektenfressenden Vogelarten ist „diese schöne Bachstelze die erste, welche sofort mit dem „Schwinder des Winters hier den Frühlingszug eröffnet; „Ende Februar stellen sich die ersten derselben fast regel- „mässig ein und wiederholt sind am 24 des Monats schöne „ausgefärbte Männchen erlegt worden.” (S.)

Motacilla melanope Pall. — Groote gele kwikstaart. Ik

ben het eens met Albarda (*Aves Néerlandicae*) dat er geen voldoende gegevens bekend zijn om aan te nemen dat deze soort in Nederland broedt. Haar aanwezigheid in ons land toch is alleen geconstateerd in den nazomer, in den herfst, in de wintermaanden en in het voorjaar.

Uit mijne aantekeningen zij hier alsnog een en ander overgenomen.

In 1889 zag ik op 11 en 16 Maart telkens 4 dezer vogels op half droge sloten in weiland ten zuiden van het Haagsche bosch. Ik had alle reden het er voor te houden dat de dieren in die localiteit den winter hadden doorgebracht, want reeds op 9 December te voren waren dicht bij die vindplaats 5 stuks door mij waargenomen aan den tweeden vijver in het bosch en daarna tot in het begin van Maart had ik op mijne wandelingen in de omgeving er af en toe een of twee te zien gekregen.

Het is gebleken dat deze soort nog later dan 16 Maart bij ons vertoeft; zóó den 25^{en} toen in N.-Holland een ♀ geschoten werd te Bloemendaal (Coll. v. W. Crommelin); zóó den 29^{en} toen een ♀ in de provincie Utrecht te Doorn werd waargenomen (Snouckaert v. Sch.).

Ook verdient vermeld te worden een ♂ in bijna volkomen zomerkleed uit Noord-Brabant, door mij gezien in de verzameling van den Heer L. van den Bogaert te 's Hertogenbosch. Deze vogel is volgens den eigenaar in het voorjaar (de datum ontbreekt) geschoten te St. Michielsgestel aan de Dommel. Andere waarnemingen omtrent voorjaars-exemplaren kon de heer v. d. B. mij niet mededeelen; wel schrijft hij mij, jaarlijks in het najaar jonge vogels te hebben geschoten in den omtrek van zijne woonplaats.

In den nazomer zag mijn broeder, de heer G. M. de Graaf, reeds op 20 Augustus een exemplaar nabij Leiden.

De Haagsche dierentuin met zijne drie vijvers werd nogal door *M. melanope* bezocht en menig vertegenwoordiger dezer species liet zich aldaar verschalken. In 1889 waren er velen de geheele maand October door en toen werden niet minder dan 8 stuks gevangen die ik allen in een ruim verblijf bij elkander zag. Het waren, op één na, alle jonge vogels (Naumann's fig. 3 oude ed.); die ééne had wat langer staart en witte keel en oogstreep: een ♂ in winterkleed.

Van dit achttal waren in Maart van het volgend jaar nog 6 in leven. Op den 11^{en} teekende ik op: 1 in bijna volmaakt mannelijk zomerkleed, 3 met zwarte vlekjes op witte kelen, 2 nog in onveranderd winterkleed.

Naar mijn bevinding krijgt men in den regel in de vrije natuur slechts een enkel specimen dezer soort te zien; soms zijn er twee bij elkander, maar een gezelschap van 3, 4 of 5 behoort tot de uitzonderingen.

's Winters, toen in een der vijvers gevischt werd om de ijsvogels in de vogelgalerij van voedsel te kunnen voorzien, is het gebeurd dat een *M. melanope*, die zich al eenige dagen in den tuin had opgehouden, een kijkje kwam nemen op de vischplaats en van de gelegenheid gebruik makend een door de mazen van het net gevallen „aasje” oppraapte en blijkbaar met gemak naar binnen sloeg.

In de „Tiere der Heimath” wordt van *M. alba* gezegd dat zij in het vroege voorjaar op het ijs loopende jacht maakt op kleine muggen over de oppervlakte verspreid, soorten behoorende tot het genus *Erioptera* Meig. Welnu, ook de bewegingen van een *M. melanope* die zich 's winters op het ijs verplaatst, maakten op mij den indruk dat hij druk bezig was zich met kleine insecten te voeden.

Ten slotte nog dit: in 1887, op 6 Februari tegen den avond, gaande langs de zuidzijde van het Haagsche bosch, werd mijne aandacht getrokken door drie groote gele kwikstaarten die zich ophielden onder en in Rhododendrons, staande langs den waterkant. Dit, in verband met de

komende duisternis, gaf mij aanleiding de gevolgtrekking te maken dat dit drietal aldaar den nacht zou doorbrengen. (de Graaf).

Sylvia nisoria (Bechst) — Gestreepte grasmusch. Van deze soort is in ons land slechts één enkele vindplaats bekend en deze heeft niet meer dan twee specimens opgeleverd.

Te dien aanzien leest men in de „Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland": Een ♂ is op 18 Mei 1860 en een ♂ op 15 April 1861 nabij de stad Groningen geschoten door den heer G. S. de Graaf. Beide bewijstukken worden bewaard in het Museum van Natuurlijke Historie te Leiden.

De aantekening is van Van Bemmelen die aan genoemde inrichting werkzaam was. Zij is van 1866 en opgenomen in genoemd werk dl. 3, bldz. 520, n°. 35 a. Albarda nam haar over in zijn *Aves Neerlandicae*. Meer is er over de indigeneiteit van de gestreepte of sperwer-grasmusch in onze literatuur niet te vinden. Van een latere waarneming is dan ook nimmer sprake geweest. Het geldt dus een zeer zeldzamen vogel die door niemand anders in ons land is waargenomen dan door mijn neef den heer G. S. de Graaf, nu oud-houtvester der eerste klasse bij het boschwezen in Nederlandsch-Indië. In zijn jeugd deed hij aan ornithologie en belangstelling daarin bestaat nog. De door hem bezorgde aanwinst van de voor onze ornis nieuwe soort is hij niet vergeten. Men zal, vertrouw ik, gaarne kennis nemen van de volgende mededeeling mij door den heer de Graaf verstrekt tot toelichting en aanvulling van het bericht in de *Bouwstoffen*.

Zij luidt:

„De beide vogels zijn door mij geschoten te Haren, een dorp in de nabijheid der stad Groningen. In de gemeente Haren was destijds een landbouwschool gevestigd, waaraan ik een deel mijner opleiding als aanstaand ambtenaar bij het boschwezen in onze Oost ontvangen heb.

Nog zeer goed herinner ik mij de ingenomenheid van Schlegel toen ik hem in de vacante tijd het door mij geprepareerde huidje van den nog onbekenden vogel bracht, dadelijk door hem als *Sylvia nisoria* bestemd.

Ik had begrepen dat ik iets bijzonders geschoten had; niet alleen de luide zang, maar ook het kleed van het dier wezen dit uit.

In het volgend jaar, 1861, op nieuw te Haren vertoevend, gelukte het mij in de buurt van de plaats waar ik het eerste exemplaar had geschoten, een tweede van dezelfde soort te bemachtigen.

De bedoelde localiteit bestond, voor zoover ik mij herinner, uit met laag houtgewas begroeide aardenwallen en heggen langs een landweg waarop de velden uitliepen achter het gebouw der school, niet ver van de kom der gemeente.

De omtrek van Haren, dicht bij de grens der provincie Drenthe, leverde veel verscheidenheid van bodemformatie op: klei, zand- en veengrond, bouw- en weiland, houtgewas en heide kwamen er voor en die omtrek was daardoor rijk aan velerlei vogelsoorten.

Het komt mij waarschijnlijk voor dat *Sylvia nisoria* in de omgeving van Haren niet alleen op den doortrek voorkomt, maar daar ook broedt en wellicht zal het mogelijk zijn dit alsnog nader te constateeren."

(Medegedeeld door Mr. H. W. de Graaf).

Locustella luscinioides (Savi.) — Nachtegaalrietzanger. In Juni vond ik bij een bezoek aan het Naardermeer (N. H.) een nest van deze soort met eieren (Tepe).

Bij de zeer weinige bekende broedplaatsen kan genoemd meer dus worden gevoegd. Albarda noemt 1897 als broedplaatsen nog de plassen bij Kralingen (Z. H.). Sedert is mij echter meer dan eens door geloofwaardige personen medegedeeld dat de snor aldaar niet meer broedt (S.).

Merula torquata (L.) — Blijster. In October ontving ik van een poelier te Groningen een exemplaar welks kop en Hals op enkele donkere veertjes na fraai wit zijn. De vogel is overigens normaal geteekend, de bef vuilwit (Liefstick).

Van Texel ontving ik eenige voorwerpen dezer soort waarvan de eerste op 30 September gevangen zijn. Onder deze bevinden zich drie gedeeltelijke albinismen:

1e jong ♂, 4 October. Vertoont om de oogen en aan het achterhoofd eenige witte veertjes die een, hoewel meermalen onderbroken, toch duidelijken krans vormen;

2e jong ♀, 10 October. De vederen der onderdeelen zeer sterk wit omlijst, meer dan normaal bij jonge exemplaren het geval is; eene veder geheel wit. In den rechtervleugel de 7e pen geheel wit, terwijl de 10e slechts een weinig dezer kleur aan de punt vertoont; aan de linkervleugel-vederen zijn vijf onregelmatige witte apicale vlekken en op den rug zijn een paar veertjes witgerand. Van symmetrisch albinisme is bij dit stuk geen sprake;

3e ♀, 12 October. Wit zijn een paar veertjes aan de keel, om de basis van den bovensnavel en aan het voorhoofd, voorts de wangen, de oorstreek en het achterhoofd, alwaar het wit door onderbreking met normaal gekleurde vederen sterk gevlekt is. Het geheel geeft het beeld van een breeden cirkel om den ganschen kop. (S.)

Daulias lusciniia (L.) — Nachtegaal. Voor het museum van Artis ontving ik een albinistisch mannelijk exemplaar, 5 Augustus bij Castricum (N.-H.) geschoten (Kerbert).

Cyanecula suecica (L.) — Roodgesterd blauwborstje. 19 Mei werd een ♂ te Westerbroek (Gr.) gevangen. (Duijzend).

Cuculus canorus L. — Koekoek. Hoewel eigenlijk in een vorig verslag te huis behoorende, wil ik de mededeeling niet nalaten dat blijkens bericht van den heer A. A. van Pelt Lechner de roep van den koekoek door hem bij Wageningen (Geld.) nog werd gehoord op 14 October 1901, wel een zeer late datum.

3 October 1902 werd een jong, eenigszins rosrood gekleurd ♀ op Texel geschoten. (S.)

Pandion haliaetus (L.) — Vischarend. 8 September werd een exemplaar te Wijk-aan-zee (N.-H.) gevangen en levend aan Artis afgestaan. (Kerbert).

Circus macrourus (Gmel.) — Steppenkuikendief. 30 Juli werd in een tuin te Doetinchem (Geld.) een jong exemplaar geschoten dat aan Artis voor het museum is geschonken. Het is een zeer jonge mannelijke vogel welks vleugel- en staartvederen nog niet volkomen zijn uitgegroeid (al. 310, caud. 80 mm.). Voor zoover bekend, is dit het tweede exemplaar dat in Nederland is bemachtigd; het eerste op 23 April 1866 in de duinen bij Noordwijk (Z.-H.) geschoten ♀ bevindt zich in de collectie Crommelin te Leiden. (Kerbert).

In Duitschland, alwaar o. a. in 1901 een menigte dier kuikendieven op den trek werden waargenomen, bevond men dat deze bijna uitsluitend jonge vogels waren. Zij verschijnen steeds vroeg; in 1901 werden de eerste op 21 Juli bemerkt. Men zie hierover het tijdschrift *Der Zoologische Garten*, 1902, p. 302. (S.)

Haliaetus albicilla (L.) — Zeearend. 15 Juni schoot ik te Ambt-Delden (O.) een voorwerp 't welk ik reeds sedert drie dagen in de buurt had gezien. Het is een jong ♂ metende 88 cM. met een snavelenlengte van 8 cM. Het gevederte is geelbruin en donker, ook op den staart; snavel en pooten geel, de voetwortel tot op de helft bevederd. (Michel).

Blijkens bericht van den heer E. Blaauw te Nijmegen die den vogel heeft opgezet, bestond de maaginhoud uit een waterrat en overblijfselen van jonge eenden. (S.)

Columba oenas L. — Kleine boschduif. In aansluiting aan mijn vorig jaarverslag kan ik mededeelen dat, naar mij door den opziener L. Wezenaar te Zandvoort (N.-H.) werd bericht, ook in 1902 kleine boschduiven in een konijnenhol hebben gebroed. Gemelde persoon vond in zulk een hol een nest met twee jongen die reeds vederen begonnen te krijgen. De naam holenduif (duitsch: Hohltaube) zou m. i. beter voor dezen vogel passen dan die van kleine boschduif. (S.)

Sula bassana (L.) — Jan van Gent. 4 December kreeg ik een exemplaar in handen dat reeds geplukt (!) was en naar mij de poelier bij wien ik den vogel vond, mededeelde, witte vederen had gedragen. Dus een oude vogel. Hij werd eenige dagen te voren in Zuid-Holland bij Aalsmeer geschoten. (Eijkman).

In de eerste helft van Februari werd een oud exemplaar aan het strand bij Domburg gevangen. (Haupt).

24 Mei ontving ik een volwassen ♂. Het was levend gevangen op de mosselbanken in de Zuiderzee bij Stavoren (Fr.) maar stierf op weg naar hier (Bergen-op-Zoom). Bij het opzetten bleek mij dat het exemplaar uiterst mager was en waarschijnlijk van gebrek is omgekomen (La Fontyn).

De 24e Mei schijnt mij een merkwaardige datum voor het vinden van een Jan van Gent in Nederland. Op dien tijd bevinden zich die vogels op hun broedplaatsen. Naar alle waarschijnlijkheid was de gevangen vogel een ziek voorwerp; de vermagering duidt voldoende op een ongezonder toestand (S.).

Grus grus (L.) — Kraanvogel. 4 October werd te Oldeneel (O.) een exemplaar geschoten. Het liep in weiland tusschen eenige koeien en at gras. Het schijnt mij een jonge vogel te zijn daar hij geheel grijs met bruin is ook aan hals en kop. De groote slagpennen zijn zwart, doch de achterste kleine vleugelvederen slechts aan den top een weinig donsachtig en niet verlengd en naar beneden omgekruld (Bisschop van Tuinen).

In December werden onder Sommelsdijk op de buitengronden bij het Haringvliet (Z. H.) twee jonge kraanvogels bemachtigd. Een werd opgezet voor de Landbouwzaal aldaar, de andere bleef in leven en vond plaats op een particulier erf waar hij zich zeer mak betoonde en van tarwe, wormen enz. leefde (v. Rossum). Dit laatste stuk is sedert voor de verzameling levende dieren in Artis aangekocht (Kerbert).

Otis tarda L. — Groote trap. Artis ontving 18 December een ♀ te Oostzaan (N. H.) geschoten. De vogel verkeerde echter in zulk een slechten staat dat van prepareering moest worden afgezien. Tegen het einde van Januari werd nog een jong exemplaar geschoten op het eiland Voorne (Kerbert).

Otis tetrax L. — Kleine trap. Naar aanleiding der opmerking van den heer Snouckaert in het vorig jaarverslag, 1901/1902, bl. 186 zij hier nog opgeteekend dat zich in de collectie de Graaf (thans in Artis) bevindt een ♀ ad. dezer

soort in de Katwijksche duinen geschoten. Ook deze vogel kwam in een der wintermaanden, 26 Januari 1871, in handen, na reeds eenige dagen te voren door een jacht-opziener in loco te zijn opgemerkt (de Graaf).

Vanellus vanellus (L.) — Kievit. 16 September werd door mij onder Galekop bij Utrecht een bijna geheel wit exemplaar gezien 't welk mij te voren reeds in die buurt was signaleerd (Wurfbain).

Gallinago gallinago (L.) — Watersnip. 17 November werd een gedeeltelijk wit exemplaar geschoten te Hasselt bij Zwolle. Het bevindt zich in mijne verzameling (Wurfbain).

Procellaria leucorrhoa V. — Vaal stormvogeltje. Ik ontving een ♀ 't welk 7 November in Friesland in de netten van een strandjutter is gevangen (S.).

Anser brachyrhynchus Baill. — Kleine rietgans. Artis ontving levend de volgende voorwerpen:

24 November. Eén gevangen te Dingstede (Dr.)

25 December. Drie gevangen te idem.

8 Januari. Eén gevangen te Hesselingen (Dr.) (Kerbert).

Anser erythropus (L.) Dwerggans. Ook van deze ganssoort, die intusschen zeldzaam voorkomt, ontving Artis levende exemplaren, zijnde:

28 December. Eén gevangen te Hesselingen (Dr.)

20 Januari. Idem te Eemnes-buiten (Utr.)

22 Januari. Idem te Idem (Kerbert).

Cygnus Bewicki Yarr. — Kleine zwaan. 30 October werden twee levende exemplaren in Artis ontvangen. Zij waren te Foxhol (Gr.) bemachtigd (Kerbert).

Nyroca nyroca (Güld.) — Witoogeend. Den 20^{en} December vond ik bij een poelier te Leeuwarden drie exemplaren, 2 ♂ en 1 ♀, die eenige dagen te voren aan de Noord-Friesche kust waren gevangen. Zij waren niet versch meer. Bij twee der voorwerpen ontbrak de spiegel totaal, bij het derde was deze nauwelijks aangeduid (v. d. Werff).

Clangula clangula (L.) — Brilduiker. 20 Juli bracht mij een jager een jong exemplaar dat door hem den vorigen dag bij de opening der eendenjacht op de Lek in de nabijheid van Wijk-bij-Duurstede was geschoten. Blijkens mededeeling van genoemden persoon was deze eend reeds enkele dagen te voren daar ter plaatse gezien. De brilduiker is in Nederland een gewone verschijning althans in den winter. Het vinden van de soort midden in den zomer schijnt mij opvallend (S.)

Somateria mollissima (L.) — Eidereend. Heden, 11 April, waren op de Schelde alhier (Bergen-op-Zoom) een vijftigtal trekkende exemplaren. Twee vielen mij in handen, een ♂ en een ♀, beiden nog jong (La Fontyn).

Neerlangbroek, Mei 1903.

SNOUCKAERT.

Opleiding in een bijenpark.

Wie zou zoo vriendelijk willen zijn, mij te willen inlichten of er in 't een of andere bijenpark ook gelegenheid is om grondig te worden opgeleid in de bijenteelt.

't Is voor eene jonge dame, dat ik dit vraag.

't Liefst wil zij plaatsing hebben, waar eene dame aan 't hoofd staat.

Gaarne ook opgave van den prijs en hoe lang gewoonlijk de leertijd duurt. Met vriendelijken dank voor de moeite,

E. Hs.